

โครงสร้างและวงความหมายของชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย*
STRUCTURES AND MEANINGS OF VILLAGE NAMES
IN THE SRIVIJAYA EMPIRE

สุวิมล เวชวิโรจน์

Suwimon Vatviroj

จอมขวัญ สุทธิพันธ์

Jomkwan Sudhinont

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Prince of Songkla University, Thailand

E-mail: Suwimon026@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนำเสนอผลการศึกษา 2 ประเด็น ได้แก่ โครงสร้างและวงความหมายของชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย ได้แก่ ศิริรัฐนิคม ไชยา และท่าทอง จำนวน 146 หมู่บ้าน แหล่งข้อมูลเอกสารจากองค์การบริหารส่วนตำบล และระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผลการศึกษาด้านโครงสร้าง ได้แก่ 1) โครงสร้างองค์ประกอบเดี่ยว จำนวน 32 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 21.92 แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพืชและชื่อสัตว์ จำนวน 8 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 5.48 2) ด้านภูมิศาสตร์ จำนวน 6 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.11 3) ด้านความเชื่อและค่านิยม จำนวน 6 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.11 4) ด้านสิ่งปลูกสร้าง จำนวน 2 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.37 และ 5) ด้านสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 1 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 0.69 ส่วนโครงสร้างหลายองค์ประกอบ พบโครงสร้าง 3 องค์ประกอบ จำนวน 105 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 71.92 ได้แก่ 1) เขตการปกครอง + ภูมิศาสตร์ + คำที่แสดงชื่อเฉพาะ จำนวน 21 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 14.38 2) เขตการปกครอง + สภาพภูมิศาสตร์ + คุณลักษณะ จำนวน 19 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 13.01 3) เขตการปกครอง + สภาพภูมิศาสตร์ + พืชเศรษฐกิจ จำนวน 13 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.90 และโครงสร้าง 4 องค์ประกอบ จำนวน 9 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 6.16 2. ด้านวงความหมายสามารถจำแนกออกเป็น 5 วง ได้แก่ 1) วงความหมายที่แสดงถึงสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ จำนวน 95 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 65.07 2) วงความหมายที่แสดงถึงสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 14 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 9.59 3) วงความหมายที่แสดงถึงความเป็นสิริมงคล จำนวน 13 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.90 4) วงความหมายที่แสดงถึงสถานภาพสูงส่ง

* Received 29 August 2021; Revised 11 November 2021; Accepted 11 November 2021

จำนวน 13 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.90 และ 5) วงความหมายที่แสดงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จำนวน 11 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 7.54

คำสำคัญ: ชื่อ, หมู่บ้าน, อาณาจักรศรีวิชัย, โครงสร้าง, วงความหมาย

ABSTRACT

This research article presents two aspects of village names in three towns of the Srivijaya Empire: Khirirat Nikhom, Chaiya, and Tha Thong, covering 146 villages. The data sources were paper documents and electronic documents from Subdistrict Administrative Organizations. The study results revealed two types of structure: single-component structure (32 villages or 21.92%) and multiple-component structure (114 villages or 78.08%). The single-component structure could be classified into 5 aspects: 1) Plants and animals (8 villages or 5.48%), 2) Geographical characteristics (6 villages or 4.11%), 3) Beliefs and values (6 villages or 4.11%), 4) Buildings (2 villages or 1.37%), and 5) Objects and utensils (1 village or 0.69%). For multi-component structure, 3-component structure comprised 105 villages or 71.92% classified into 3 groups: 1) Administrative area + geographical characteristics + specific name (21 villages or 14.38%, 2) Administrative area + geographical conditions + characteristics (19 villages or 13.01%, and 3) Administrative area + geographical conditions + economic plants (13 villages or 8.90%). For 4-component structure, it comprised 9 villages or 6.16%. Regarding meanings of the names, they could be classified into 5 groups: 1) Environmental and natural conditions (95 villages or 65.07%, 2) Objects and utensils (14 villages or 9.59%), 3) Auspiciousness (13 villages or 8.90%), and 4) High status (13 villages or 8.90%), and 5) Sacredness (11 villages or 7.54%).

Keywords: Name, Village, Srivijaya Empire, Structure, Meaning

บทนำ

ชื่อบ้านนามเมือง นามสถานที่สำคัญ ตำบลและชื่อหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านเรียกขานกันมาอย่างยาวนาน ตามความหมายและวิธีคิดในการก่อตั้งที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์กายภาพ ประวัติศาสตร์ ตำนาน หรือผู้นำก่อตั้งถิ่นฐานที่อยู่ สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความเข้าใจที่คนในท้องถิ่นใช้ประกอบการตั้งชื่อหมู่บ้านจึงนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การศึกษา เมื่อกล่าวถึงการตั้งชื่อหมู่บ้านพบว่า ไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์เพื่อจดจำได้ หมายรู้เท่านั้น หากแต่ถ้อยคำที่ใช้เรียกชื่อตลอดจนเรื่องราวความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านที่เล่าสืบต่อกันมาช้านาน เป็น

เสมือนเครื่องบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นจึงเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ทราบถึงลักษณะเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนกลุ่มชนในท้องถิ่นได้ ทั้งนี้เนื่องจากประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านทั้งหลายมักจะเริ่มต้นด้วยความจดจำบอกเล่ากันมาเป็นเวลานาน เรื่องราวของชื่อหมู่บ้านมีลักษณะการผสมผสานของนิทานพื้นบ้าน และข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์หลายยุคหลายสมัย เข้าไว้ในเรื่องเดียวกัน ชื่อหมู่บ้านต่าง ๆ จึงสะท้อนภูมิปัญญาแนวความคิดความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตที่กลุ่มชนสืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังทำให้มองเห็นการสร้างเอกภาพทางสังคม และวัฒนธรรมความสัมพันธ์ของชุมชน และมีปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่สืบเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธินะ, 2536)

การศึกษาเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้าน เป็นความรู้รอบตัวที่คนในท้องถิ่นควรจะเก็บศึกษาและรวบรวมเอาไว้ ดังที่ สงวน อึ้งคง ได้กล่าวไว้ว่า ประชาชนแต่ละประเทศมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาค้นคว้าเรื่องและสภาพความเป็นมา และเหตุการณ์ในประเทศของตนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ว่าจังหวัดหนึ่งอำเภอหนึ่งตั้งอยู่ที่ไหน มีภูมิประเทศอย่างไร ประวัติความเป็นมา และมีเรื่องราวปรากฏในพงศาวดารกันทั้งโบราณสถานวัตถุอย่างไรบ้าง (สงวน อึ้งคง, 2514) อาณาจักรศรีวิชัยเป็นแหล่งสะสมอารยธรรมและสืบทอดกันมายาวนาน จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในดินแดนแห่งนี้ทำให้ทราบว่า สถาปัตยกรรมทำให้มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาการของเมืองเป็นอย่างยิ่ง สุราษฎร์ธานีดินแดนทางประวัติศาสตร์ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัย นับว่าเป็นศูนย์กลางชุมชนเมืองที่ถูกจัดตั้งด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์รอบอ่าวบ้านดอนเป็นศูนย์กลางการค้าขายนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยพัฒนามาพร้อม ๆ กับชุมชนโบราณอีกหลายแห่ง (บรรจบ เทียมทัด, 2526) ประกอบด้วยชุมชนเมืองสำคัญ ๆ ในอดีตดังต่อไปนี้

เมืองไชยาเมืองโบราณมีศูนย์กลางที่ราบลุ่มคลองไชยาเกิดขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 10 เกิดผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมด้านศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธแบบเถรวาท มีชื่อเสียงมากเมื่อครั้งวัฒนธรรมศรีวิชัยเจริญรุ่งเรืองในราวพุทธศตวรรษที่ 13-17 เมืองไชยาเป็นเมืองหนึ่งในเมืองสิบสองนักษัตรของอาณาจักรนครศรีธรรมราช ชื่อว่า “เมืองบันไทยสมอ” มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมธาตุไชยา เจดีย์วัดแก้วและเจดีย์วัดหลง เครื่องประดับพวกเครื่องปั้นดินเผา ลูกปัด และยังมีจารึกวัดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เมืองคีรีรัฐนิคมเป็นเมืองขนาดเล็ก เรียกกันว่าเมือง “ธาราวดี” บ้าง “คงคาดี” บ้าง มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาโอบล้อมไปด้วยลำน้ำที่ไหลผ่าน เดิมเมืองนี้ตั้งอยู่ที่บ้านน้ำรอบ ภายหลังมาขึ้นกับเมืองตะกั่วป่าและยังไม่มีการปกครองเป็นหัวเมืองจึงเรียกกันว่า “คีรีรัฐนิคม” เมืองนี้เป็นเมืองหน้าด่านควบคุมสินค้าทางเดินบกข้ามแหลมมลายูระหว่างฝั่งทะเลตะวันตกกับฝั่งทะเลตะวันออก มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ ดิบุกไม้ และของป่าทำให้คีรีรัฐนิคมมีโอกาสพัฒนาขึ้นเป็นชุมชนขนาดใหญ่ได้ด้วยปัจจัยสองประการคือ ประการแรกเกิดจากการตั้งด่านสำหรับขนถ่ายสินค้าและคนโดยสารข้ามคาบสมุทรจากฝั่งตะวันตก ประการที่สอง เกิดจาก

การเป็นแหล่งผลิตดีบุก ไม้ และของป่าจึงมีราษฎรอพยพโยกย้ายเข้าไปอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้นมา ดังที่มีการค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์สมัยหินกลางสมัยหินใหม่ และ สมัยโลหะ หน้าถ้ำสิงขรซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดถ้ำสิงขรมีเจดีย์รูปทรงที่ได้รับอิทธิพลศิลปะสมัยศรีวิชัย 1 องค์ กลางคูหากกลางถ้ำจะมี พระพุทธรูปปูนปั้นปางป่าเลไลยก์ ด้านหลังตามแนวของผนังจะมีพระพุทธรูปเรียงรายอยู่เป็นจำนวนมาก วัดวาอาราม เช่น วัดถ้ำสิงขร วัดน้ำรอบ และวัดเขาพระอานนท์

เมืองท่าทองเป็นเมืองขนาดใหญ่ เชื่อกันว่าเป็นเมืองสิบสองนักษัตรของนครศรีธรรมราช ชื่อ “เมืองสะอูเลา” ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มลำน้ำท่าอุแท และคลองกะแตะควบคู่กันในอำเภอกาญจนดิษฐ์ อายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 เป็นต้นมา เป็นชุมชนกระจัดกระจาย พบว่าตำบลข้างขวาและใกล้เคียงมีศิลปกรรมสมัยทราวดี สมัยรัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าให้ย้าย “เมืองท่าทอง” จากริมคลองท่าเพชร (คลองท่าทองใหม่) มาตั้งที่ “บ้านดอน” เนื่องจากบริเวณนี้เป็นชุมชนหนาแน่น ชาวบ้านส่วนหนึ่งอพยพมาจากเมืองท่าทองได้รับความเสียหายจากศึกพม่าครั้งก่อน และบ้านดอนเป็นท่าเรือรับส่งสินค้า โปรดเกล้าให้ยกฐานะเป็นเมืองจัตวา ขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานครพระราชพระราชนามใหม่ให้ว่า “ท่าทอง” ได้รับเอาศิลปวัฒนธรรมศรีวิชัย จากเมืองไชยาซึ่งอยู่ฝั่งอ่าวตรงกันข้ามมาพัฒนาท้องถิ่นของตนโดยสร้างพุทธสถานสำคัญขึ้นเป็นแห่งแรกที่ถ้ำวัดเขาพระนimbangลุ่มน้ำท่าทองได้สละกำลังกายกำลังทรัพย์สร้างพระพุทธรูปเป็นพระประธานเป็นพระนอนหุ้มด้วยทองคำตลอดทั้งองค์จึงเรียกว่า “พระทอง” และเรียกขานนี้ว่าเขาพระทอง (ประยูร อุลุชาฎะ, 2527)

การผูกร้อยเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยได้แยกออกเป็น 3 เมือง คือ เมืองไชยา เมืองศรีรัฐนิคม และเมืองท่าทองก่อนที่จะผนวกรวมกันจนกลายมาเป็นจังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนั้นชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัยที่จะศึกษาในงานชิ้นนี้จึงเป็นข้อมูลต้นบรรพบุรุษของผู้คนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นเมืองเก่าซึ่งติดกับทะเล และเป็นทางผ่านติดต่อค้าขายในสมัยก่อน แสดงให้เห็นว่าอาณาจักรศรีวิชัยเป็นแหล่งรวมของผู้คนและมีผู้คนอาศัยอยู่หลายชั่วอายุคน ทำให้มีการสร้างสมและสืบทอดวัฒนธรรม

ด้วยที่มาและความสำคัญของแหล่งข้อมูล คือ จุดเริ่มต้นที่สำคัญในการเข้าถึงการศึกษาชื่อหมู่บ้านด้วยการวิเคราะห์โครงสร้างไวยากรณ์ระดับคำในภาษาไทยเป็นเกณฑ์สำคัญในการประกอบคำเรียกชื่อหมู่บ้าน วงความหมาย ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องผู้คน ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ พีช หรือสัตว์ ฯ ในดินแดนแห่งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโครงสร้างและวงความหมายของชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย อันเป็นการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อแวดวงการศึกษาด้านภาษาไทย และเป็นการเก็บรวบรวมประวัติของชื่อบ้านในอาณาจักรศรีวิชัยเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในด้านหลักฐานและเอกสารในการค้นคว้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. โครงสร้างการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย
2. วงความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของโครงสร้างชื่อหมู่บ้านใช้แนวคิดโครงสร้างทางภาษาศาสตร์ ผู้เขียนวิเคราะห์ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในช่วงอาณาจักรศรีวิชัย ได้แยกออกเป็น 3 เมือง คือ เมืองไชยา เมืองคีรีรัฐนิคม และเมืองท่าทอง ก่อนที่จะผนวกรวมกันจนกลายมาเป็นจังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนั้นชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัยที่จะศึกษาในงานชิ้นนี้จึงเป็นข้อมูลต้นบรรพบุรุษของผู้คนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2564 จากที่ว่ากรมอำเภอและองค์การบริหารส่วนตำบล และระบบอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 146 ชื่อ แบ่งเป็นอำเภอคีรีรัฐนิคม 84 หมู่บ้าน อำเภอไชยา 54 หมู่บ้าน และเทศบาลตำบลท่าทอง 8 หมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงสภาพภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่มีส่วนในการแสดงอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของโครงสร้างทางความหมายของชื่อหมู่บ้านใช้แนวคิดการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายหรือการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Componential Analysis)

3. นำเสนอผลการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ประกอบตัวอย่างและแจกความถี่นามทั่วไปของชื่อหมู่บ้าน

4. นำเสนอสรุปผลการศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพรูปแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ประกอบตารางแสดงจำนวนข้อมูล พร้อมอภิปรายผลรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยจำแนกผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1) โครงสร้างการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย และ 2) วงความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย ดังนี้

1. โครงสร้างการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย

ผลการศึกษาโครงสร้างการตั้งชื่อหมู่บ้านในสมัยศรีวิชัย พบว่า มีโครงสร้างองค์ประกอบเดียว และโครงสร้างหลายองค์ประกอบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้างองค์ประกอบเดี่ยว และโครงสร้างหลายองค์ประกอบ

สรุปการใช้ภาษา	อำเภอ			รวม	ร้อยละ
	คีรีรัฐนิคม	ไชยา	ท่าทอง		
โครงสร้างองค์ประกอบเดี่ยว	17	13	2	32	21.92
ภูมิศาสตร์	3	3	-	6	4.11
พืชและชื่อสัตว์	4	3	1	8	5.48
ความเชื่อค่านิยม	5	-	1	6	4.11
สิ่งของเครื่องใช้	1	-	-	1	0.69
สิ่งปลูกสร้าง	1	1	-	2	1.37
อื่น ๆ	3	6	-	9	6.16
โครงสร้างหลายองค์ประกอบ โครงสร้าง 3 องค์ประกอบ	63	36	6	105	71.92
เขตการปกครอง + ภูมิศาสตร์ + คำที่แสดงชื่อเฉพาะ	9	10	2	21	14.38
เขตการปกครอง + สภาภูมิศาสตร์ + พืชเศรษฐกิจ	7	4	2	13	8.90
เขตการปกครอง + สภาภูมิศาสตร์ + คุณลักษณะ	15	3	1	19	13.01
เขตการปกครอง + สภาภูมิศาสตร์ + สภาภูมิศาสตร์	4	2	-	6	6.16
เขตการปกครอง + พืชเศรษฐกิจ + คุณลักษณะ	3	2	-	5	3.42
เขตการปกครอง + คุณลักษณะ + พืชเศรษฐกิจ	2	2	-	4	2.74
เขตการปกครอง + สภาภูมิศาสตร์ + ชื่อเรียก (สัตว์)	4	-	-	4	2.74
เขตการปกครอง + คำที่บอกคุณลักษณะ + คำที่บอกคุณลักษณะ	1	1	-	2	1.37
เขตการปกครอง + คำที่บอกคุณลักษณะ + คำกริยาแสดงอาการ	3	2	1	6	6.16
เขตการปกครอง + คุณลักษณะ + สภาภูมิศาสตร์	3	-	-	3	2.05
เขตการปกครอง + สภาภูมิศาสตร์ + เครื่องมือเครื่องใช้	2	3	-	5	3.32
เขตการปกครอง + ชื่อเฉพาะ + ชื่อเฉพาะ	1	3	-	4	2.74
อื่น ๆ	6	2	-	8	5.48
โครงสร้าง 4 องค์ประกอบ	6	3	0	9	6.16
เขตการปกครอง + สิ่งปลูกสร้าง + ภูมิศาสตร์ + คำแสดงกริยา	2	1	-	3	2.05
เขตการปกครอง + ภูมิศาสตร์ + ชื่อเฉพาะ + คุณลักษณะ	1	1	-	2	1.37
เขตการปกครอง + ภูมิศาสตร์ + ภูมิศาสตร์ + เครื่องใช้	2	0	-	2	1.37
เขตการปกครอง + ภูมิศาสตร์ + กริยาอาการ + กริยาอาการ	1	1	-	2	2.05
รวม	84	54	8	146	100

ตารางที่ 1 ข้างต้นเป็นชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย รวม 146 หมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นโครงสร้างองค์ประกอบทางความหมายเดี่ยว จำนวน 32 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 21.92 และโครงสร้างหลายองค์ประกอบ จำนวน 114 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 78.02 ทั้งนี้ ในส่วนของโครงสร้างองค์ประกอบเดี่ยว เรียงลำดับจากมากไปน้อยพบว่า ด้านพืชและชื่อสัตว์ จำนวน 8 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 5.48 ตัวอย่าง อำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านกะเปา บ้านต้นไม้ บ้านนก

ยาง บ้านยาง อำเภอไชยา เช่น บ้านฉมัน บ้านตะกรบ บ้านโพธิ์ และเทศบาลตำบลท่าทอง เช่น บ้านสน ด้านภูมิศาสตร์ จำนวน 6 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.11 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านควน บ้านท่า บ้านปากคู และอำเภอไชยา เช่น บ้านเหนือ บ้านกลาง บ้านล่าง ด้านความเชื่อและค่านิยม จำนวน 6 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.11 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านฉลาด บ้านสุขสัน ด้านสิ่งปลูกสร้าง จำนวน 2 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.37 ตัวอย่าง อำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านท่าเนียบ อำเภอไชยา เช่น บ้านเวียง และด้านสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 1 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 0.69 เช่น บ้านท่ากระดาน

โครงสร้างหลายองค์ประกอบ พบว่า ในส่วนของโครงสร้าง 3 องค์ประกอบ จำนวน 105 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 71.92 ขอยกตัวอย่างมาเพียง 10 อันดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) เขตการปกครอง + ภูมิศาสตร์ + ค่าที่แสดงชื่อเฉพาะ จำนวน 21 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 14.38 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านหนองขรี บ้านบางพระ บ้านถ้ำสิงขร บ้านเกาะยวน บ้านปากหาร บ้านหาดพอ อำเภอไชยา เช่น บ้านห้วยพุน บ้านป่าเว บ้านหนองขี้เป็ด บ้านดอนพุด บ้านปากด่าน บ้านดอนตวัด อำเภอท่าทอง เช่น บ้านสวนหมี่ บ้านท่าเกตุ 2) เขตการปกครอง + สภาพภูมิศาสตร์ + คุณลักษณะ จำนวน 19 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 13.01 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านเกาะกลาง บ้านทรายแก้ว บ้านหินดาน บ้านหนองรี บ้านนาใหม่ บ้านคลองขนาน บ้านท่าตื้น บ้านเขาน้อย อำเภอไชยา เช่น บ้านนาหลวง บ้านทุ่งนอก บ้านถิ่นหลวง 3) เขตการปกครอง + สภาพภูมิศาสตร์ + พืชเศรษฐกิจ จำนวน 13 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.90 ตัวอย่าง อำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านป่ายาง บ้านหาดมะเดื่อ บ้านนาชะอม บ้านควนห้าง บ้านท่าไคร อำเภอไชยา เช่น บ้านป่าอ้อย บ้านวังหลุมพี บ้านนาแค บ้านหนองผักหนาม เทศบาลตำบลท่าทอง เช่น บ้านดอนยาง บ้านดอนสน 4) การปกครอง + สภาพภูมิศาสตร์ + สภาพภูมิศาสตร์ จำนวน 6 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 6.16 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านทุ่งดอน บ้านทุ่งลาน บ้านปากคู บ้านหาดกรวด อำเภอไชยา เช่น บ้านแหลมทราย 5) เขตการปกครอง + คุณลักษณะ + สภาพภูมิศาสตร์จำนวน 6 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 6.16 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านบนนา บ้านหน้าเขา 6) เขตการปกครอง + พืชเศรษฐกิจ + คุณลักษณะ จำนวน 5 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 3.42 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่นบ้านตะเคียนทอง บ้านไทรงามบ้านกะเปาใต้ อำเภอไชยา เช่น บ้านไทรงาม 7) เขตการปกครอง + สภาพภูมิศาสตร์ + เครื่องมือเครื่องใช้จำนวน 5 หมู่บ้าน คิดเป็น ร้อยละ 3.42 ตัวอย่าง อำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านปากพาย 8) เขตการปกครอง + คำกริยาแสดงอาการ + พืชเศรษฐกิจ จำนวน 5 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 3.42 ตัวอย่าง อำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านทับเรียน บ้านหน้ากะเปา 9) เขตการปกครอง + คุณลักษณะ + พืชเศรษฐกิจ จำนวน 4 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 2.74 ตัวอย่าง อำเภอคีรีรัฐนิคม บ้านเขี้ยวไทรบ้านโดนยาง บ้านย่านมะปราง อำเภอไชยา เช่น บ้านสามสัก 10) เขตการปกครอง + สภาพภูมิศาสตร์ + ชื่อเรียก (สัตว์) จำนวน 4 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 2.74 ตัวอย่าง อำเภอคีรีรัฐนิคม บ้านบางกา บ้านถ้ำผึ้ง บ้านท่าช้าง บ้านวังปลาย

โครงสร้าง 4 องค์ประกอบ จำนวน 9 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 6.16 ได้แก่ 1) เขตการปกครอง + สิ่งปลูกสร้าง+ภูมิศาสตร์+คำแสดงกริยาอาการ จำนวน 3 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 2.05 เช่น บ้านบ่อน้ำผุด 2) เขตการปกครอง+ภูมิศาสตร์+ชื่อเฉพาะ+คุณลักษณะ จำนวน 2 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.37 เช่น บ้านห้วยพุนบน บ้านควนไทยเจริญ 3) เขตการปกครอง+ภูมิศาสตร์+ภูมิศาสตร์+เครื่องใช้ จำนวน 2 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.37 เช่น บ้านน้ำตกคลองพวย และ 4) เขตการปกครอง+ ภูมิศาสตร์+กริยาอาการ + กริยาอาการ จำนวน 2 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.37 เช่น บ้านปากทำเรียง บ้านสมานมิตร เป็นต้น

1. วงความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย

ตารางที่ 2 ผลสรุปวงความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย

ผลสรุปการใช้ภาษา	อำเภอ			รวม	ร้อยละ
	คีรีรัฐนิคม	ไชยา	ท่าทอง		
สิ่งของเครื่องใช้	4	5	-	9	6.17
สิ่งศักดิ์สิทธิ์	3	3	-	6	4.11
แสดงถึงสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ	71	38	7	116	79.45
ความสิริมงคล	3	4	1	8	5.48
สถานภาพสูงส่ง	3	4	-	7	4.79
รวม	84	54	8	146	100

ตารางที่ 2 ข้างต้นเป็นการแสดงลำดับความมากน้อยของวงความหมายในการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัยโดยมีรายละเอียดดังนี้คือ วงความหมายที่พบมากที่สุดเรียงลำดับ 1-5 คือ วงความหมายแสดงถึงสภาพแวดล้อมและธรรมชาติจำนวน 116 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 79.64 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านหินดาน บ้านวังถ้ำ บ้านหนองรี บ้านคลองขนาน อำเภอไชยา เช่น บ้านห้วยพุน บ้านป่าอ้อย บ้านทุ่งนางเภา บ้านดอนดอต อำเภอท่าทอง เช่น บ้านสวนหมี บ้านดอนยาง บ้านสน บ้านดอนสน บ้านสะทอน บ้านท่าเกตุ วงความหมายของสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 9 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 6.17 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านเชิงสมอ อำเภอไชยา เช่น บ้านปอคา บ้านผายพรุ บ้านปากท้อ บ้านปากด่าน วงความหมายที่แสดงความเป็นสิริมงคล จำนวน 8 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 5.48 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐ เช่น บ้านควนไทยเจริญ บ้านควนสมานมิตร บ้านฉลาด อำเภอไชยา เช่น บ้านกุน บ้านตลาดไชยา เมืองสงขลา บ้านหัวนอน และเทศบาลตำบลท่าทอง เช่น บ้านปากน้ำท่าทอง วงความหมายที่แสดงถึงสถานภาพสูงส่ง จำนวน 7 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.79 ตัวอย่าง อำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านทำเนียบ บ้านแสงอรุณ บ้านยวนสาว อำเภอไชยา เช่น บ้านท่าใหญ่ บ้านนาหลวง บ้านเดิมเจ้า บ้านขนอม และวงความหมายที่แสดงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จำนวน 6 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.11 ตัวอย่างอำเภอคีรีรัฐนิคม เช่น บ้านบางพระ บ้านนางแก้ว บ้านถ้ำสิงขร อำเภอไชยา เช่น ควนเจดีย์ บ้านป่าเว บ้านหัวนา เป็นต้น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย นำเสนออภิปรายผลโดยจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) โครงสร้างการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย และ 2) ความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย ดังนี้

1. โครงสร้างการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย

โครงสร้างทางภาษาศาสตร์ของการตั้งชื่อหมู่บ้านใน 3 อำเภอ คือ อำเภอไชยา อำเภอคีรีรัฐนิคม และเทศบาลเมืองท่าทองในอาณาจักรศรีวิชัย ผลการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจริตลักษณ์ ดีผดุง เรื่องชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย: กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร ที่ว่าโครงสร้างชื่อหมู่บ้านประกอบด้วยคำสองคำเป็นคำมูลที่เป็นคำโดด จัดเป็นรูปแบบของชื่อหมู่บ้าน คำมูลแรกเป็นคำหลักและเป็นนามทั่วไปบอกเขตการปกครอง ส่วนคำมูลคำที่สองเป็นการขยายคำนามหลักที่มาข้างหน้ามักเป็นชื่อเฉพาะ บอกชื่อพืช ชื่อสัตว์ คุณสมบัติ ขนาด ฯ ส่วนโครงสร้างชื่อหมู่บ้านคำแรกที่เป็นคำโดดส่วนคำที่สองเป็นคำประสม คำแรกที่เป็นคำมูลถือเป็นคำหลักและมักเป็นนามทั่วไปบอกสภาพภูมิประเทศ ชื่อพืชพรรณไม้ คำที่สองเป็นคำประสมถือเป็นคำขยายคำนามหลักที่อยู่ข้างหน้า มักเป็นชื่อเฉพาะ หรือบอกลักษณะเฉพาะ โครงสร้างชื่อหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำตั้งแต่สามคำขึ้นไป โดยที่คำแรกและคำที่สองมักจะเป็นคำนามทั่วไปส่วนคำที่สามมักจะเป็น คำขยายบอกลักษณะ ทิศทาง หรือเป็นชื่อเฉพาะ และโครงสร้างชื่อหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำ 4 คำ มีอยู่บ้างแต่มีจำนวนน้อยมาก (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, 2547) ดังเช่นการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัยโครงสร้างองค์ประกอบเดียว ตัวอย่างชื่อหมู่บ้านเกี่ยวกับชื่อพืชและชื่อสัตว์ เช่น บ้านฉมัน บ้านตะกรบ บ้านนกยาง เป็นต้น ส่วนโครงสร้างหลายองค์ประกอบ ตัวอย่าง คำบอกคุณลักษณะ ประกอบด้วยคำบอกตำแหน่งคำบอกคุณสมบัติเพื่อมาขยายความใหม่ให้เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น เช่น คำวิสามานยนามหรือคำที่ระบุความหมายเฉพาะ เช่น บ้านสงขลา บ้านยวน บ้านขนอม เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้เขียนยังพบว่า การตั้งชื่อหมู่บ้านในอำเภอศรีวิชัยยังแตกต่างจากการตั้งชื่อหมู่บ้านแบบเดิม ต่างจากผลการศึกษาของ สวัสดิ์ ชูสังข์ ซึ่งพบว่า การตั้งชื่อบ้านในอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงนั้นศึกษาในด้านความหมาย ประวัติความเป็นมา และลักษณะของหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับชื่อบ้าน แต่ไม่ได้บ่งบอกถึงวงความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านโดยละเอียด ซึ่งการตั้งชื่อหมู่บ้านในอำเภอศรีวิชัยนั้นแสดงถึงวงความหมายที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ พืชพันธุ์ ต้นไม้ ตลอดจนย่านทำเล ที่ตั้ง เช่น บ้านหินदान บ้านหินลาด ซึ่งชื่อหมู่บ้านดังกล่าว แสดงลักษณะประเทศที่เป็นโขดหิน ก้อนหินก้อนใหญ่อยู่โดยทั่วไป และงานการศึกษาการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย (สวัสดิ์ ชูสังข์, 2542) ยังไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ ซึ่งพบว่า การตั้งชื่อสถานที่ในประเทศไทยนั้น มี 7 ประการ ได้แก่ การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศการตั้งถิ่นฐานและอาชีพ พืชและสัตว์ที่พบมาก และตำนาน

นิทานท้องถิ่นมงคล นามชื่อบุคคลสำคัญ องค์กรและสถานที่สำคัญที่ตั้งอยู่ แม้ว่าผลการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้สะท้อนลักษณะทางภูมิประเทศของหมู่บ้านเป็นหลัก แต่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม ท่าเล ที่ตั้ง ของหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย ผ่านโครงสร้างของชื่ออย่างละเอียด ยกตัวอย่างเช่น เขตการปกครอง + สภาพภูมิศาสตร์ + พิษเศรษฐกิจ คือ บ้านดอนสน บ้านหนองผักหนาม เป็นต้น (มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์, 2547)

ดังนั้น ผลการศึกษาในส่วนของโครงสร้างการเรียงลำดับคำของคำเรียกชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัยมีโครงสร้างการเรียงลำดับเหมือนกับคำในโครงสร้างไวยากรณ์ระดับคำในภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ การเรียงลำดับคำหลักตามด้วยคำขยาย

2. วงความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย

การวิเคราะห์ความหมายของชื่อหมู่บ้าน โดยใช้แนวคิดภาษาศาสตร์ที่ว่าด้วยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ หรือที่เรียกกันว่า “การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย” ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจริตลักษณ์ ตีผดุง เรื่องชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย: กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร ที่ว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายเป็น 5 กลุ่ม คือ วงความหมายทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้งหรือทิศทาง แสดงความเป็นสิริมงคล และบอกคุณสมบัติ (สุจริตลักษณ์ ตีผดุง, 2547) ดังเช่นงานวิจัยการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัยด้านวงความหมายสามารถแบ่งชื่อหมู่บ้านได้เป็น 5 วงความหมายที่สำคัญคือ

วงความหมายที่แสดงถึงสภาพแวดล้อมและธรรมชาติจำนวน 90 ชื่อเป็นวงความหมายที่แสดงถึงสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ พิษพันธุ์ ต้นไม้ ตลอดจนย่านท่าเล ที่ตั้ง เช่น บ้านหินดาน บ้านหินลาด เป็นต้น ชื่อหมู่บ้านดังกล่าว แสดงลักษณะประเทศที่เป็นโขดหิน ก้อนหินก้อนใหญ่ อยู่โดยทั่วไป นอกจากนี้จากข้อมูลยังพบว่าชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัยยังแสดงถึงสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่ร่มรื่น มีต้นไม้รอบล้อมบริเวณหมู่บ้าน เช่น บ้านไทรงาม บ้านตะเคียนทอง บ้านดอนสน หรือชื่อหมู่บ้านที่เป็นชื่อสัตว์โดยนัย เช่น บ้านฉมัน ฉมันแปลว่า สัตว์เคี้ยวเอื้อง หรือบ้านวังพลาย พลาย แปลว่า ช้างตัวผู้ เป็นต้น

วงความหมายที่แสดงถึงความเป็นมงคลสิริมงคล จำนวน 8 ชื่อ เป็นวงความหมายที่แสดงถึงสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข ความเจริญ หรือความสมหวัง และความพึงพอใจ เช่น บ้านควนไทยเจริญหมายถึง เฟื่องฟู ความเจริญรุ่งเรือง โชคดี มีความสำเร็จในสถานภาพทางสังคม หรือบ้านปากน้ำท่าทอง หมายถึง เป็นชุมชนที่เจริญด้วยศิลปวัฒนธรรมระดับเมืองมาตั้งแต่อาณาจักรศรีวิชัย เมืองท่าทองตั้งที่เขาระทองประมาณ 200 ปี

ค่านิยมของสังคมไทยที่นิยมตั้งชื่อบุคคล หรือสิ่งของ ด้วยหน่วยศัพท์ที่มีความหมายไปในทางที่เป็นสิริมงคล ทำให้ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานีนิยมตั้งชื่อด้วยหน่วยศัพท์ที่มีความหมายในทางที่ดี เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจหรือความพึงพอใจ

วงความหมายที่แสดงถึงสิ่งของเครื่องใช้จำนวน 9 ชื่อ วงความหมายที่แสดงถึงสิ่งของเครื่องใช้เป็นวงความหมายที่แสดงถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นของมนุษย์ที่ต้องใช้วัสดุสิ่ง ของเครื่องใช้ ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสะดวก ความสบายมากขึ้น เช่น บ้านมอดปัก หมายถึง ชื่อเรือขุดชนิดหนึ่ง ตรงกลางป่อง หัวท้ายเรียว ไม่เสริมกราบ หัวเรือแบนกว้าง มีหลายขนาด หรือ บ้านเชิงสมอ หมายถึง ของหนักที่ล่ามโซ่หรือเชือกอยู่กับเรือเวลาจอดเรือ

วงความหมายที่แสดงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์จำนวน 7 วงความหมายที่แสดงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นวงความหมายที่แสดงถึงอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งมักนิยมใช้ชื่อของพระอรหันต์ เทพพระเจ้า หรือชื่อบุคคลเป็นที่เคารพนับถือ มาตั้งชื่อในการตั้งชื่อหมู่บ้าน เช่น บ้านบางพระมาจาก เป็นหมู่บ้านที่มีพระพุทธรูปจากที่ต่าง ๆ เดินทางมาปักกลดทำวิปัสสนากรรมฐานคราวละมาก ๆ ททยอยกันมาเป็นกลุ่ม ๆ มิได้ขาดสาย หรือ บ้านป่าเว หมายถึง ป่าเว เพี้ยนมาจาก ปะเว เป็นชื่อของแขกอินเดียหนึ่งได้ขอมแซมพระบรมธาตุไชยาด้วยความศรัทธา เป็นต้น

วงความหมายที่แสดงถึงสถานภาพสูงส่งจำนวน 6 ชื่อ วงความหมายที่แสดงถึงสถานภาพที่สูงส่งเป็นวงความหมายที่แสดงถึงสถานะทางสังคมที่โดดเด่น หรือสูงส่งต่างจากผู้อื่นทั่วไป เช่น บ้านท่าเนียบ หมายถึง ที่พักทางราชการของผู้มีตำแหน่งสูง หรือบ้านท่าใหญ่ แปลว่า ผู้ยิ่งใหญ่ผู้มีอิทธิพล

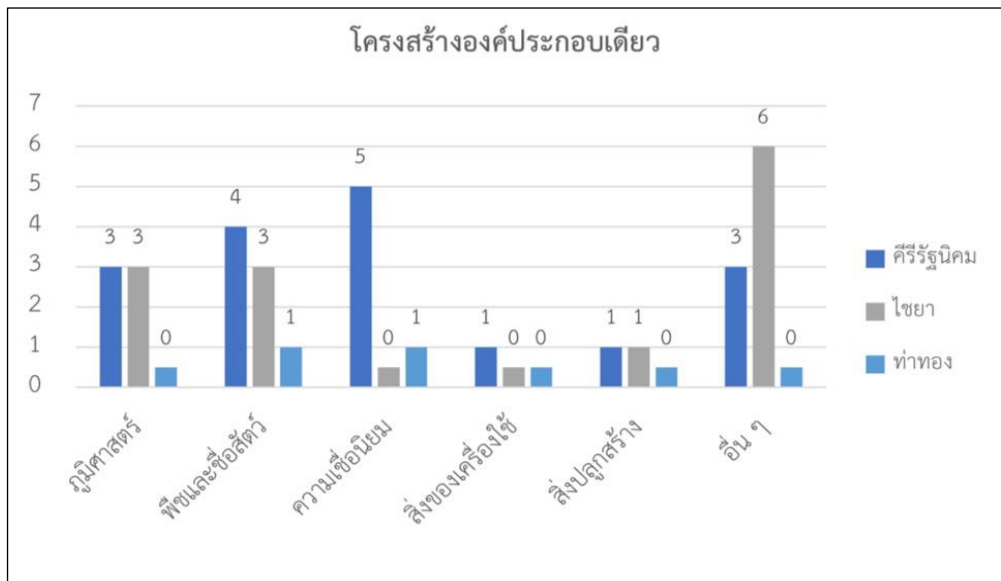
สิ่งสำคัญในด้านวงความหมายที่พบ สอดคล้องกับการศึกษาของ สำราญ จุช่วย ว่าการดำเนินชีวิตของชาวพุทธที่นับถือที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งมักนิยมใช้ชื่อของพระอรหันต์ เทพพระเจ้า หรือชื่อบุคคลเป็นที่เคารพนับถือมาใช้ในตั้งชื่อหมู่บ้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยวิถีชีวิตในชุมชนริมคลองบางคอกน้อยตอนบนจังหวัดนนทบุรี ที่อ้างเหตุผลวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในอำเภอบางกรวย ให้ความสำคัญต่อการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดาอารักษ์ และเชื่อใน เวทมนต์คาถารักษาโรคต่าง ๆ (สำราญ จุช่วย, 2554) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธรรม ธีรภัทรธำรง เรื่องการเปรียบเทียบบทบาทและกิจกรรมของวัดและพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมที่อธิบายไว้ว่า การตั้งชื่อวัดเป็นกุศลแรงและความเชื่อต้องร่วมกันสร้าง เพราะการร่วมกันสร้างจะได้บุญกุศลส่งไปถึงผู้ล่วงลับไปแล้ว และเชื่อว่าดวงวิญญาณของบุคคลที่สิ้นบุญไปแล้วยังผูกพันกับวัดหรือสิ่งก่อสร้างที่คนได้ตั้งใจทำไว้ในชาติภพที่มีชีวิตอยู่ สังคมไทย (สุธรรม ธีรภัทรธำรง, 2557) ดังตัวอย่างวงความหมายของการตั้งชื่อในอาณาจักรศรีวิชัย เช่น บ้านบางพระ มาจากหมู่บ้านที่มีพระพุทธรูปจากที่ต่าง ๆ เดินทางมาปักกลดทำวิปัสสนากรรมฐานคราวละมาก ๆ ททยอยกันมาเป็นกลุ่ม ๆ มิได้ขาดสาย หรือบ้านป่าเว หมายถึง ป่าเว เพี้ยนเสียงจาก ปะเว เป็นชื่อของแขกอินเดียคนหนึ่งที่ได้เข้ามาขอมแซมพระบรมธาตุไชยาด้วยความศรัทธา

สรุป

การวิจัยเรื่องการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย นำเสนอสรุปผลโดยการจำแนกเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) โครงสร้างการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย และ 2) วงความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย ดังนี้

1. โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย

ผลการศึกษาโครงสร้างชื่อหมู่บ้าน จำนวน 146 หมู่บ้าน โดยแบ่งโครงสร้างชื่อหมู่บ้าน ออกเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ โครงสร้างองค์ประกอบเดียวและโครงสร้างหลายองค์ประกอบ ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 1-3 ต่อไปนี้

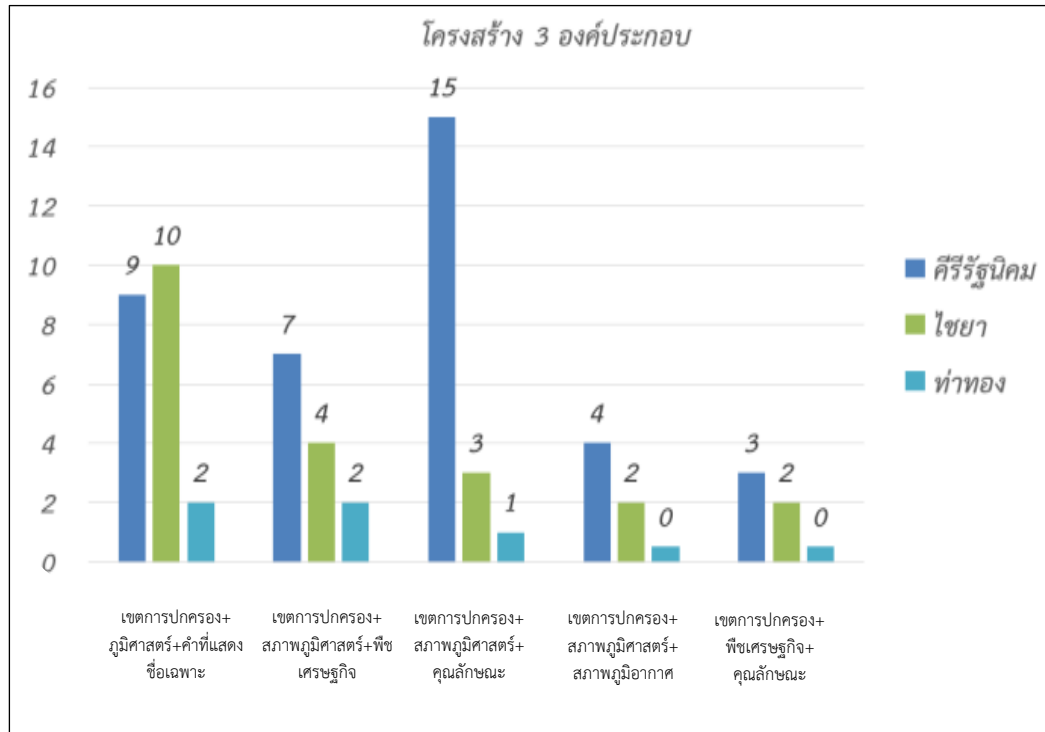

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างชื่อหมู่บ้านองค์ประกอบเดียว

แผนภูมิที่ 1 ข้างต้นเป็นการศึกษาชื่อหมู่บ้านโครงสร้างองค์ประกอบเดียว ซึ่งมีเพียงองค์ประกอบทางความหมายเดียว คือชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำแสดงชื่อเฉพาะจากที่มาและความหมายต่าง ๆ มีจำนวน 32 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 21.92 สามารถแบ่งเป็นประเภทย่อย เนื่องจากการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัยมีความหลากหลาย ได้แก่ ชื่อหมู่บ้านเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ บ้านควน บ้านท่า บ้านปากคู บ้านเหนือ บ้านกลาง บ้านล่าง ชื่อหมู่บ้านเกี่ยวกับความเชื่อค่านิยมจำนวน 6 หมู่บ้าน คือ บ้านเบื้องแบบ บ้านฉลาด บ้านสะท้อน บ้านท่าเนียบ บ้านแสงอรุณ บ้านสุขสันต์ ชื่อหมู่บ้านเกี่ยวกับชื่อพืชและชื่อสัตว์จำนวน 8 หมู่บ้าน คือ บ้านฉมัน บ้านกะเปา บ้านต้นมะพร้าว บ้านตะกรบ บ้านนกยาง บ้านยาง บ้านโพธิ์ บ้านสน ชื่อหมู่บ้านเกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้างจำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านท่าเนียบ บ้านเวียง ชื่อหมู่บ้านเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 1 หมู่บ้าน คือ บ้านท่ากระดาน และชื่อหมู่บ้านอื่น ๆ

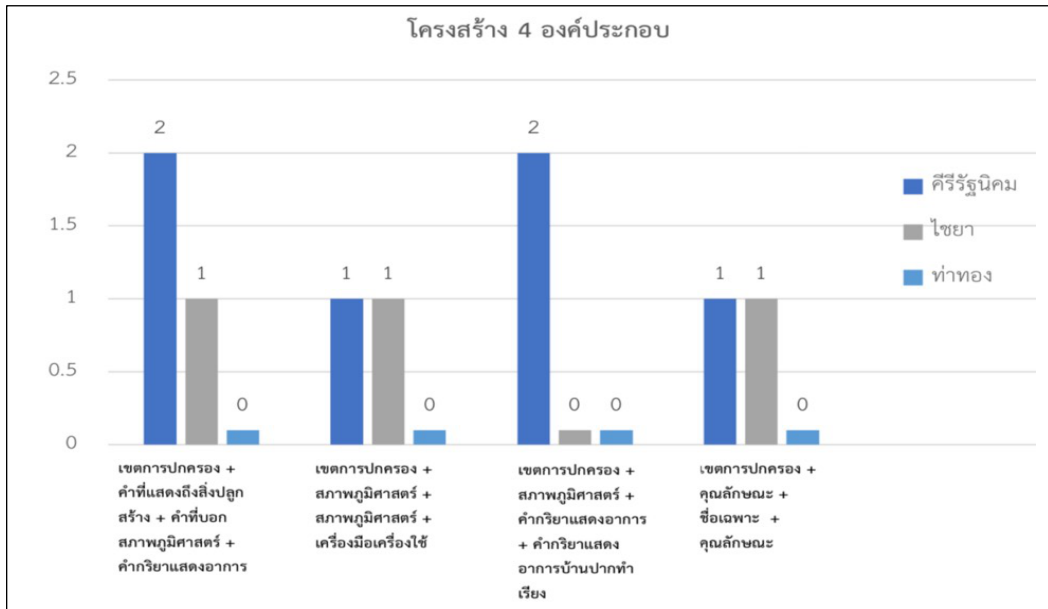
จำนวน 9 หมู่บ้าน คือ บ้านมะละเกาะ บ้านคลองตุย บ้านเขี้ยวหมวง บ้านเหยียด บ้านสงขลา บ้านกุน บ้านทือ บ้านขนอม บ้านเลม็ด

อย่างไรก็ตาม อาจมีชื่อหมู่บ้านบางหมู่บ้านที่เป็นชื่อเฉพาะแต่ดูคล้ายกับว่ามีส่วนขยาย เช่น บ้านห้วย พุนบน ซึ่งถ้าพิจารณาในส่วนของชื่อหมู่บ้านจะประกอบด้วย ส่วนหลักและส่วนขยาย เช่น บ้านห้วยพุน + บน คือ จากเดิมมีหมู่บ้านห้วยพุนอยู่แล้ว แต่เนื่องด้วยประชากรมีจำนวนมากจึงได้จัดตั้งหมู่บ้านชื่อว่าบ้านห้วยพุนบนขึ้นมาอีกหนึ่งหมู่บ้าน

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างชื่อหมู่บ้าน 3 องค์ประกอบ

แผนภูมิที่ 2 ข้างต้นเป็นการแยกให้เห็นโครงสร้าง 3 องค์ประกอบ จำนวน 105 หมู่บ้านที่ปรากฏมากที่สุด ทั้งนี้จะขอยกตัวอย่างโครงสร้างที่พบมากไปน้อยเพียง 3 อันดับ คือ คำที่บอกเขตการปกครอง + คำที่บอกสภาพภูมิศาสตร์ + คำที่บอกชื่อเฉพาะ จำนวน 14 หมู่บ้าน ยกตัวอย่างเช่น บ้านปากหาร บ้านห้วยพุน บ้านป่าเว รองลงมาคือ คำที่บอกเขตการปกครอง + คำที่บอกสภาพภูมิศาสตร์ + คำที่บอกพืชเศรษฐกิจ จำนวน 13 หมู่บ้าน ยกตัวอย่างเช่น บ้านนาชะอม บ้านป่าอ้อย บ้านป่ายาง และคำที่บอกเขตการปกครอง + สภาพภูมิศาสตร์ + พืชเศรษฐกิจ เช่น บ้านป่ายาง บ้านหนองผักหนาม เป็นต้น

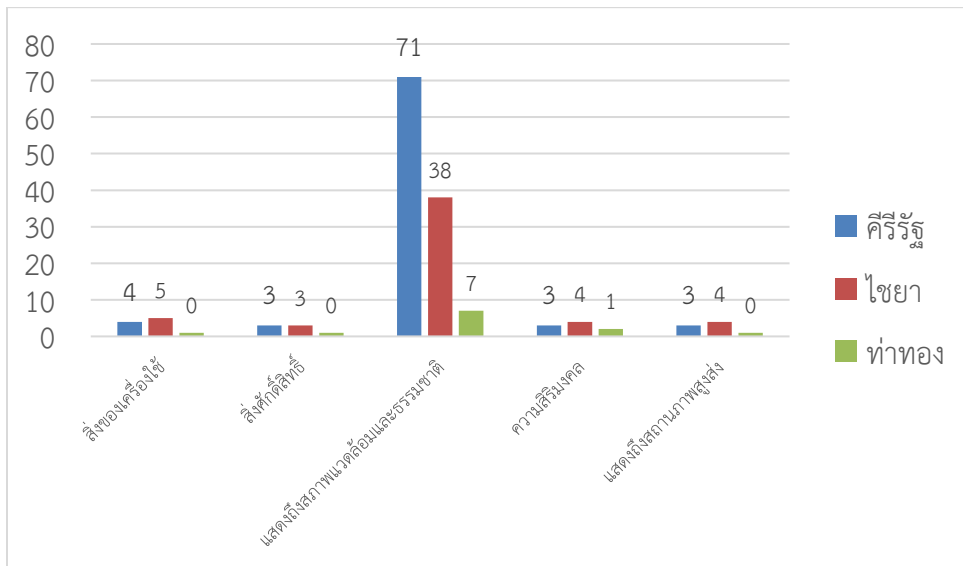
แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างชื่อหมู่บ้าน 4 องค์ประกอบ

แผนภูมิที่ 3 ข้างต้นเป็นชื่อเรียกหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำ 4 คำขึ้นไปมีจำนวนไม่มากนัก จำนวน 9 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 6.16 เช่น บ้านน้ำตกคลองพวย บ้านเขาพนมแบก บ้านบ่อน้ำผุด บ้านทุ่งนางเภา บ้านปากน้ำท่าทอง เป็นต้น

จากการวิเคราะห์โครงสร้างคำของชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย จำนวน 146 หมู่บ้าน พบลักษณะสำคัญของชื่อเรียกหมู่บ้านประมาณร้อยละ 70 ของชื่อหมู่บ้านประกอบด้วยคำ 3 คำ โดยคำแรกจะเป็นคำนามเรียกชื่อ “บ้าน” คำที่สองมักจะเป็นคำนามทั่วไป และคำที่สามจะเป็นคำมูลที่บอกลักษณะเฉพาะของพืชเศรษฐกิจ สัตว์ ภูมิศาสตร์หรือคำลักษณะนาม ต่อมาร้อยละ 20 ของชื่อเรียกหมู่บ้านองค์ประกอบเดียวส่วนใหญ่มักเป็นชื่อที่ประกอบด้วยคำนามกับคำนาม และส่วนน้อยจะเป็นชื่อที่ประกอบด้วยคำนามกับคำคุณศัพท์ และ ร้อยละ 10 ของชื่อเรียกหมู่บ้านประกอบด้วยคำ 4 คำมีจำนวนน้อยมาก การเรียงลำดับคำเรียกชื่อหมู่บ้านในอาณาจักร ศรีวิชัยเป็นไปตามโครงสร้างการเรียงลำดับคำในภาษาไทย ซึ่งเป็นโครงสร้างแบบคำหลัก-คำขยาย อันเป็นลักษณะสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการเรียงลำดับคำในภาษาไทย

2. วงความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย

ผลการศึกษาวงความหมายของคำที่นำมาประกอบสร้างเป็นชื่อหมู่บ้าน โดยการนับจำนวนหมู่บ้านในประวัติศาสตร์เรียกว่าเมืองศิริรัฐนิคม ไชยา และท่าทอง ซึ่งเป็นต้นบรรพบุรุษของผู้คนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 146 ชื่อตั้งปรากฏในแผนภูมิที่ 4 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 วงความหมายที่แสดงสถานภาพต่าง ๆ ของชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัย

แผนภูมิที่ 4 ข้างต้นพบวงความหมายของการตั้งชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรีวิชัยเป็นเรื่องที่สำคัญในการนำมาประกอบสร้างคำจำนวน 5 วงความหมาย โดยแสดงข้อมูลเชิงปริมาณจากจำนวนคำที่พบมากที่สุดลดหลั่นไปยังจำนวนคำที่พบน้อยที่สุดตามลำดับ ดังนี้ วงความหมายที่พบมากที่สุดคือความหมายที่แสดงถึงสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ จำนวน 95 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 65.07 พบมากในอำเภอคีรีรัฐซึ่งเป็นพื้นที่ทางด้านตะวันตกของอาณาจักรเป็นเทือกเขา เช่น บ้านหินดาน บ้านเขาวง บ้านหน้าเขา ชื่อหมู่บ้านดังกล่าว แสดงลักษณะประเทศที่เป็นโขดหิน ก้อนหินก้อนใหญ่อยู่โดยทั่วไปมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ แร่ดีบุก ซึ่งถ้าเทียบกับอำเภอไชยาและเทศบาลตำบลท่าทองมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มที่อยู่ในในลำห้วย ป่า และที่ดอน เช่น บ้านห้วยพุน บ้านป่าอ้อย บ้านทุ่งนางเภา บ้านดอนดวด ทำให้เห็นภูมิประเทศของอาณาจักร รองลงมาคือ วงความหมายที่แสดงถึงสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 14 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 9.59 มักพบในอำเภอไชยาซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าขายกับต่างประเทศ พิจารณาได้จากการใช้อุปกรณ์ทำมาหากิน อย่าง สมอ เรือขุด เช่น มาจากชื่อบ้านมาดปัก หมายถึง ชื่อเรือขุดชนิดหนึ่ง ตรงกลางป่อง หัวท้ายเรียว หรือบ้านเชิงสมอ หมายถึง ของหนักที่ล่ามโซ่หรือเชือกอยู่กับเรือเวลาจอดเรือ

วงความหมายที่แสดงถึงความเป็นสิริมงคล จำนวน 13 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.90 มักพบในเทศบาลตำบลท่าทองบ่งบอกถึงเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักร เช่น บ้านควนไทยเจริญ หมายถึง เพื่องฟูความเจริญรุ่งเรือง โชคดี มีความสำเร็จในสถานภาพทางสังคม หรือบ้านปากน้ำท่าทอง หมายถึง เป็นชุมชนที่เจริญด้วยศิลปวัฒนธรรมระดับเมือง

มาตั้งแต่ศรียชั ววงความหมายที่แสดงถึงสถานภาพสูงส่งจำนวน 13 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.90 มักพบในอำเภอศรียชันิคมผู้คนมักประกอบอาชีพรับราชการ เช่น บ้านท่าเนียบ หมายถึงที่พักทางราชการของผู้มีตำแหน่งสูง หรือบ้านท่าใหญ่ แปลว่า ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้มีอิทธิพล อำเภอไชยา มักจะใช้เป็นพื้นที่อยู่อาศัยร่วมกับคนในท้องถิ่น เช่น บ้านนาหลวง เป็นต้น และวงความหมายที่แสดงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์จำนวน 11 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 7.54 พบที่อำเภอไชยาเคยเป็นศูนย์กลางการค้าขายกับต่างประเทศ ทำให้มีชาวอินเดียเข้ามาแลกเปลี่ยนทางการค้าและวัฒนธรรม เช่น บ้านป่าเว เพี้ยนมาจาก ปะ เว เป็นชื่อของแขกอินเดียเข้ามาซ่อมแซมพระบรมธาตุไชยา และ บ้านบางพระมาจากหมู่บ้านที่มีพระธาตุจากสถานที่ต่าง ๆ เดินทางมาปักกลดทำวิปัสสนากรรมฐานคราวละมาก ๆ ทอยย กันมาเป็นกลุ่มมิได้ขาดสาย ส่วนอำเภอศรียชันิคมตามลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขา คือ เขาวัดถ้ำสิงขรเป็นถ้ำโบราณ ผาผนังถ้ำประดับด้วยเครื่องลายครามและภาพวาดผาผนังภายในถ้ำมีพระประธานองค์ใหญ่ ชาวบ้านเรียกว่า "พระมาลัย" ตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์ของการนำคำมาเรียงกันเป็นชื่อของหมู่บ้านก็แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างการเรียงลำดับคำในไวยากรณ์ของภาษาไทยนั่นเองที่เป็นตัวกำหนดโครงสร้างชื่อหมู่บ้านในอาณาจักรศรียชั

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการเรียนการสอนภาษาศาสตร์และภาษา กับ วัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา
2. เป็นประโยชน์แก่คนต่างถิ่นที่จะเข้าไปปฏิบัติราชการในท้องที่ ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานการปกครอง หน่วยงานสาธารณสุข หรือหน่วยงานพัฒนาชนบท จะได้ทำความเข้าใจถึงความเป็นมา ความหมาย และประวัติของท้องที่
3. เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจทั่วไปและบุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเด็กนักเรียนและนักศึกษาจะได้เข้าใจถึงความเป็นมาและความสำคัญทั้งทางด้านภูมิศาสตร์และด้าน ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอันจะนำไปสู่ความรักและความภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานีสมัยศรียชัซึ่งประกอบด้วยชุมชน เมืองไชยา เมืองศรียชันิคม และเทศบาลเมืองท่าทอง โดยใช้ข้อมูลจากท่าเนียบหมู่บ้าน 2564 และยังไม่มีการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม จึงควรมีเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้า เป็นการดำเนินการโดยคนในท้องถิ่นหรือคนในท้องถิ่นร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะทำให้ได้ผลงานที่ดียิ่งขึ้น

2. ควรที่จะมีการศึกษาข้อมูลในลักษณะเดียวกันในทุกยุคทุกสมัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการบันทึกข้อมูลเพื่อเป็นหลักฐานและเพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มการใช้งานทั่วไปตั้งชื่อในแต่ละยุคสมัย ซึ่งสามารถดำเนินการโดยคนในท้องถิ่นเช่นกัน

3. ควรจะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบชื่อหมู่บ้านกับลักษณะทางกายภาพจริงของพื้นที่ เพื่อตรวจสอบสอดคล้องระหว่างชื่อหมู่บ้านกับลักษณะกายภาพจริงในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัฒนยะ. (2536). *การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นตริ้น.
- บรรจบ เทียมทัต. (2526). *จิตรกรรมสยาม*. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพริ้นตริ้งกรุ๊ป.
- ประยูร อรุณาภา. (2527). *ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดใหญ่สุวรรณาราม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. (2547). *มณีปิ่นนิพนธ์: รวมบทความด้านภาษาวรรณคดี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน อ้นคง. (2514). *สิ่งแรกในเมืองไทย*. พระนคร: แพร่พิทยา.
- สวัสดี ชูสังข์. (2542). *ศึกษาชื่อบ้านในอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง*. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เอกวิชาไทยคดีศึกษา*. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สำราญ จุช่วย. (2554). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม*. นนทบุรี: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สุจิตต์ลักษณะ ดิผดุง. (2547). *ชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย: กาญจนบุรี, นครปฐม, ประจวบคีรีขันธ์, เพชรบุรี, ราชบุรี, สุพรรณบุรี, สมุทรสงคราม*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุธรรม ธีรภัทรธำรง. (2557). *การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทและกิจกรรมของวัดและพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมสถานภาพของเด็กวัดในสังคมไทย*. ใน *รายงานผลงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหิดล.